

NOTAT 2021-10

Education and Training Monitor 2021

Europa-Kommissionen publicerede 9. december 2021 den årlige rapport '[Education and Training Monitor 2021](#)'. Rapporten har til formål at evaluere uddannelsessystemer på tværs af Europa, og består af en hovedrapport samt 27 individuelle landeanalyser. Det tematiske fokus for rapporten i 2021 var 'uddannelse og trivsel' – både før og under COVID-19. Rapporten analyserer desuden de syv EU-mål for det europæiske samarbejde om uddannelse 2021-2030 vedtaget i Rådets resolution om en strategiramme for det europæiske uddannelsessamarbejde på og uden for det europæiske uddannelsesområde (2021-2030). Dette notat omhandler hovedrapportens opbygning og hovedkonklusioner med et særligt fokus på resultater og konklusioner i landeanalysen for Danmark.

Nyttige links

- Hovedside for 'Education and Training Monitor 2021' kan findes [her](#).
- Hovedrapport på engelsk kan findes [her](#).
- Executive summary på engelsk og dansk kan findes [her](#).
- De 27 individuelle landerapporter kan findes [her](#).
- Danmarks landerapport på engelsk kan findes [her](#) eller [her](#).
- Danmarks landerapport på dansk kan findes [her](#) eller [her](#).
- Infographics kan findes [her](#).

1

Rammesætning af rapporten:

Hovedrapportens opbygning

Rapporten kan inddes i fem hovedafsnit:

1. Overblik over rapportens figurer, tabeller og tekstbokse (EU:5-10)¹ samt et executive summary (EU:11)
2. Hovedtemaet trivsel (EU:18-67), herunder forskellige aspekter heraf som f.eks. lærernes rolle for børns trivsel (EU:43) og Covid-19-pandemien.
3. De syv EU-mål for uddannelse inden 2030 på alle uddannelsesniveauer (EU:67-113)
4. Udgifter og investeringer i uddannelse på tværs af EU
5. Bilag med data i form af tabeller og figurer (EU:135ff),

¹ Vedrørende henvisninger i dette notat: (EU:XX) refererer til hovedrapportens sidetal, mens (DK:XX) refererer til sidetal i landerapporten for Danmark

Landeanalyse for Danmark

Dette afsnit beskriver den danske landeanalyse, der blev publiceret samtidig med den europæiske hovedrapport. Afsnittet berører rapportens analyse af tilstanden af det danske uddannelsessystem på tværs af uddannelsesniveauer.

Danmark og mål om grundlæggende færdigheder:

Danmark har oplevet en lille stigning i andelen af lavt præsterende i læsning på 0,8 procentpoint, mens der er et fald i andelen, der præsterer lavt i matematik på 2,5 procentpoint. Mest interessant er, at Danmark har oplevet en stigning i lavt præsterende i naturfag på 2,8 procentpoint siden 2010 (DK: 76). Hermed er Danmark et ud af tre lande i EU, hvor denne stigning er statistisk signifikant i perioden. (EU: 71). Data bygger på OECD's PISA-undersøgelser for 2009 og 2018.

Anderledes ser det ud ift. digitale færdigheder – *digital literacy* - hvor Danmark, sammen med Tjekkiet, er det land, der har den laveste andel af lavt præsterende på 16,2 %, lige over EU-målsætningen på 15 %. Det er et fald på 5,2 procentpoint. Data bygger på IEA's ICILS undersøgelse baseret på 8. klasseselever for år 2013 og 2018.

Trivsel i den danske skole: Negativ tendens trods stor indsats

Rapporten noterer sig, at trivslen – på trods af flere policy-initiativer – ikke er steget. Rapporten lægger vægt på, at folkeskolereformen, der bl.a. blev indført med henblik på at forbedre trivsel, ikke er kommet i mål. Her nævnes lange skoledage som en af grundene. Eksempelvis fremhæves det, at hver femte elev oplevede stress - flere piger (21 %) end drenge (13 %) (DK: 77). I Danmark oplever 21,4 % af eleverne mobning på månedlig basis, hvilket er omkring EU-gennemsnittet. Ifølge PISA rapporterer skolelærere en forværring af miljøet siden 2009. (DK: 78). Rapporten læner sig derfor op ad VIVEs evaluering fra 2020 og konkluderer, at folkeskolereformen ikke har medført de ønskede resultater (DK: 81).

Ydermere bliver det fremhævet - trods stort fokus på at afværge konsekvenserne – at 33 % af eleverne under Corona-hjemsendelse oplevede større grad af ensomhed. Rapporten konkluderer derudover, at nedlukningen ramte socialt skævt og påvirkede de lavt præsterendes læringsresultater mest (DK: 79). Det bliver noteret, at denne ulighed også er et udtryk for, at dårligt stillede generelt set er overrepræsenterede (20 procentpoint) i andelen af lavt præsterende elever i forhold til de bedst stillede (DK:80).

Læreruddannelsen, tidligt frafald og investeringer i dagtilbud

Vedtagelsen af minimumsnormeringerne bliver fremhævet som et forsøg på at styrke dagtilbud – et punkt, hvor Danmark i forvejen bliver fremhævet som førende i EU med en dækningsgrad på 97,7 % (DK: 80). Rapporten læner sig op ad data fra PISA og noterer sig, at andelen af unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt, er faldet til 9,3 % - lige over EU's 2030-mål på 9 %. Det bliver fremhævet, at der er store geografisk og kønsmæssige forskelle – f.eks. klarer Region Sjælland (11,9 %) og Region Hovedstaden (7,9 %) sig hhv. dårligst og bedst, mens drenge dropper ud 1,7 flere gange end piger (DK: 80).

B U P L

Rapporten noterer sig, at lærermangel er et problem, ligesom lærere (indskoling, mellemtrin) heller ikke er tilfredse med de eksisterende efteruddannelsesmuligheder, idet kurser ikke stemmer overens med behov (DK: 81). Samtidig er danske lærere, ifølge en Eurydice-rapport, mere stressede en gennemsnittet i EU.

Videregående-, erhvervs- og voksenuddannelse

Rapporten noterer sig, at et af de største problemer for det danske uddannelsessystem er den strukturelle mangel på erhvervsuddannede, og fremhæver samtidig paradokset i, at der mangler lærepladser (DK: 81-82). I samme ombæring **nævnes** det, at STEM-uddannelserne har mindre tilslutning end i sammenlignelige lande (DK: 83).

Til slut fremhæves det, at Danmarks voksenlæringsprogrammer oplever støt nedadgående opbakning, men dog stadig er på et højt niveau komparativt set (fra 32,7 % i 2010 til 20 % i 2020) (DK: 82). Som reaktion herpå fremhæver rapporten, at voksenlæringleordningen er blevet indført i 2020.

GENNMGÅENDE TEMAER:

Trivsel på tværs af EU

Rapportens tema for 2021 er som før nævnt trivsel herunder både trivsel inden og under COVID-19. Rapporten definerer primært trivselsbegrebet ud fra OECD's rammeværk, der også bliver gjort brug af i OECD's PISA-undersøgelser. OECD's trivselsbegreb indebærer fem dimensioner, der er henholdsvis kognitiv, psykologisk, fysisk, social og materiel. Rapporten fokuserer dog primært på tre dimensioner af trivsel; den psykologiske, den sociale og den fysiske. Målingen af trivsel nævnes som værende en udfordring bl.a. grundet selvrapporteret data (EU:18). Trivselsafsnittets del, der omhandler trivsel før COVID-19, indeholder data fra undersøgelserne TIMMS og PISA, mens delen om trivsel under COVID-19 baseres på data fra internationale undersøgelser med deltagelse fra nogle EU-lande. Grundet datamangel kan sammenhængen mellem trivsel og læringsudbytte dog ikke undersøges for perioden under COVID-19 (EU: 19)

I første del af analysen af trivsel før pandemien er hovedbegrebet '*a sense of belonging*'. Begrebet antages at være en indikator for generel trivsel. I rapporten konstrueres begrebet af seks spørgsmål, der bl.a. handler om, i hvor høj grad elever føler sig hjemme i skolen, og i hvor høj grad eleverne oplever eksklusion og ensomhed (EU: 21). På den baggrund sammensættes et refleksivt indeks, hvor en negativ værdi af '*sense of belonging*' i et givent land betyder, at trivslen er lavere end OECD-gennemsnittet. I rapporten undersøges sammenhængen mellem '*sense of belonging*' og hhv. ambition om fremtidigt uddannelsesniveau, skolefravær og akademisk præstation – dog tages der forbehold for, at resultaterne ikke nødvendigvis kan fortolkes kausalt (EU:20).

For det første observerer rapporten en positiv sammenhæng mellem uddannelsesmæssige ambitioner og '*sense of belonging*' (EU: 20). Det bliver dog påpeget, at elevers uddannelsesambitioner i høj grad er påvirket af socioøkonomiske variable og forældrenes uddannelsesniveau, hvorfor det ikke kan udelukkes, at

sammenhængen mellem *'sense of belonging'* og uddannelsesambitioner skyldes socioøkonomisk status (EU:24). PISA-data viser dog, at selv når man tager højde for forældres uddannelsesniveau består sammenhængen mellem uddannelsesmæssige ambitioner og *'sense of belonging'* (EU:24)

Dernæst er *'sense of belonging'* associeret med mindre skolefravær i næsten alle EU-lande (EU: 27). Selv når man tager højde for socioøkonomiske faktorer holder denne sammenhæng, hvilket får rapporten til at konkludere, at skolefravær er en uafhængig faktor, der har betydning for trivsel (EU: 28).

Slutteligt evaluerer rapporten sammenhængen mellem akademisk præstation og *'sense of belonging'*. Akademisk præstation måles her vha. karakterer i hhv. matematik og naturvidenskab (EU: 30). Generelt set er højere trivsel associeret med bedre resultater i matematik – dog er sammenhængen mest markant for drenge. Trods variation mellem landene holder disse resultater, når man tager højde for socioøkonomiske faktorer såsom forældres uddannelsesniveau (EU: 33)

Mobning, trivsel og resiliens

Rapporten beskæftiger sig med trivselsbegrebet målt vha. elevs selvrapportede oplevelser af, hvor ofte de føler sig glade og triste (EU: 35). Her bliver det overordnet fremhævet, at majoriteten af elever oplever glæde ofte eller altid. Dog rapporterer gennemsnitligt hver anden elev i EU, at de ofte eller altid føler sig triste – piger signifikant mere end drenge. Danmark er med 40 procentpoints forskel det land, hvor forskellen mellem kønnene er størst (EU: 36).

Rapporten undersøger i den forbindelse, hvordan tilstedeværelsen (og fraværet) af mobning er et udtryk for elevs trivsel. Konkret undersøges effekten af tre typer af mobning: 1) direkte mobning 2) indirekte mobning (eksklusion, psykologisk og social aggression) og 3) diskriminerende mobning på baggrund af etnicitet, kønsidentitet, religion etc. (EU: 37). Det bliver fremhævet, at mere end 50 % i EU har oplevet mobning, at mobning i høj grad rammer socialt skævt og at mobning er associeret med mindre tilfredshed med livet (EU: 38). I bekæmpelsen af mobning bliver undervisningsmiljøet og skoleledelse (*school governance*) fremhævet som et sted at starte for at komme mobning til livs (EU: 41).

Netop læreres og skolelederes i at skabe trivsel og resiliente børn er et fokuspunkt i rapporten (EU:47). Her bliver det fremhævet, at Danmark sammen med Malta er det land, hvor flest elever (82 %) give udtryk for, at deres lærere indgyder selvtillid (EU: 44), og det betones, at læreres emotionelle støtte er den bedste prædiktør for at eleverne klarer sig godt i fremtiden. Derfor fremhæver rapporten, at det er betryggende, at tilfredshed snarere end utilfredshed med skolemiljøet er fremherskende i EU på generelt plan (EU: 45). Slutteligt fremhæves det, at skoleledelse og strukturelle tiltag for at skabe et godt skoleklima er afgørende for at skabe trivsel – også hos lærere, som i høj grad rapporterer om stress (EU: 46). Her fremhæves tiltag som øget lektiehjælp og uddannelsesvejledning – en begrænsende faktor er dog læremangel på tværs af EU (EU: 51).

Trivsel under COVID – (EU:52)

Data om trivsel under Covid stammer hovedsageligt fra EU-kommissionens KiDiCOTi survey, hvor data fra følgende lande indgår: Østrig, Frankrig, Tyskland, Irland, Italien, Portugal, Rumænien, Slovenien og Spanien og Norge og Schweiz. Konklusionerne i dette afsnit skal derfor set i lyset heraf. Derudover trækker afsnittet på data et online survey foretaget af EU-kommissionen blandt erhvervsskoleelever samt data fra 'the international student well-being study (ISWS 19)' foretaget blandt studerende på videregående uddannelser.

Generelt set rapporterer mange elever i KiDiCOTi-undersøgelsen – over 25 % i mange lande - om følelsen af hjælpeløshed i mødet med online undervisning (EU: 53). I de undersøgte lande er der dog generelt positiv indstilling til online undervisning – med undtagelse af Portugal, Irland og Rumænien. Rapporten noterer sig derudover, at elever i visse lande – heriblandt Norge – har meget polariserede holdninger til onlineundervisning, ligesom indstillingen til onlineundervisning er et udtryk for socioøkonomiske forhold, idet bedrestillede elever generelt er mere positive. (EU: 54-55). Rapporten hæfter sig også ved, at tidsforbruget på digitale teknologier både i og udenfor skolen er steget under pandemien, og finder det bekymrende, at et flertal af elever rapporterer om, søvnvanskeligheder pga. brug af digitale teknologier, og påpeger, at det giver risiko for mistrivsel (EU: 56).

Derudover rapporterer studerende på videregående uddannelser om et forøget arbejdspress, mere depression og flere finansielle vanskeligheder som følge af pandemien (EU: 59). Slutteligt giver rapporten udtryk for, at erhvervsskoleelever må antages at blive hårdest ramt af pandemien og dertilhørende skolelukninger grundet begrænsede muligheder for praksisbaseret online undervisning, men der mangler i nogen grad data på området (EU: 64)

EU-mål på vej mod European Education Area

I denne del af rapporten 2030-målene for udviklingen af det europæiske uddannelsesområde det strukturerende element.

Basale færdigheder:

Her evalueres det vedtagne 2030-målet om max 15 % lavt præsterende ift. beherskelse af grundlæggende færdigheder (matematik, læsning og naturfag) (EU:4). De fleste EU-lande oplevede en forværring af præstationerne i læsning (EU:69), heriblandt Danmark, der ligger lige over målet med 16 % lavt præsterende. Omvendt ligger Danmark lige under målsætningen i matematik (14,6 %). I naturvidenskab har Danmark - sammen med Bulgarien og Spanien - oplevet en statistisk signifikant stigning i antallet af lavt præsterende (+2,9 procentpoint), som nu er på 18,7 %.

I målingen af digitale færdigheder tages der udgangspunkt i IEA's undersøgelse ICILS og begrebet *digital literacy* gennem testbaserede undersøgelser af, i hvor høj grad elever er i stand til at begå sig i et onlinemiljø (EU:74). På baggrund af data fra syv deltagerlande i 2018 er det kun Danmark (16,2 %) og Tjekkiet, der er tæt på at opfylde EU-målet om højst 15 % lavt præsterende (EU:76). I sammenligningen skal der dog også tages højde for kontekstuelle faktorer – heriblandt i hvor høj grad det omkringliggende samfund er digitaliseret – hvilket besværliggør substantiel sammenligning mellem lande, ligesom det begrænsede

datagrundlag besværliggør sammenligning over tid (EU:77). Dvs. at det er sandsynligt, at der også kræves flere digitale færdigheder i et gennemdigitaliseret land som Danmark, hvorfor 16,2 % lavt præsterende i en dansk kontekst ikke er uproblematisk. Rapporten identificerer en digital kløft baseret på socioøkonomisk ulighed, og finder, at denne kløft kan findes konsistent på tværs af alle deltagende lande (EU:77). Det er ifølge rapporten problematisk grundet et stigende behov for digitale færdigheder på fremtidens arbejdsmarked.

Deltagelse i dagtilbud (ECEC)

Her evalueres 2030-målsætningen om 96 % deltagelse i dagtilbud. Overordnet set observeres en stigning på 2,1 procentpoint på fem år, og den gennemsnitlige EU-rate er nu på 92,8 % (EU:80). Rapporten læner sig op ad undersøgelser fra OECD og fremhæver, at deltagelse i ECEC er associeret med bedre trivsel, færre der dropper ud og bedre fremtidsudsigter (EU:84). Danmark mere end opfylder EU-målsætningen med 97,7 % dækning, men rapporten noterer sig også, at kvaliteten af tilbuddene er afgørende for at se positive effekter (EU:84).

Unge, der forlader uddannelsessystemet tidligt (ELET)

Her evalueres 2030-målsætningen om en ELET-rate i EU under 9 % i 2030, hvor den nu er på 9,9 % på tværs af EU. I rapportens fokus på, hvilke (sårbare) grupper, der er mest udsat, bliver det noteret, at drenge (11,8 %) har 3,8 procentpoint større risiko for tidligt frafald end piger (8 %), at elever født i et andet land generelt klarer sig dårligere (EU:88) og at landlige områder oplever større frafald (EU:90). Det betones, at tidligt frafald oplever større risiko for at blive NEET (unge hverken i uddannelse eller i arbejde), hvorfor rapporten opfordrer til at styrke indsatsen – bl.a. fremhæves sprogundervisning som et område, der forøger evnen til at tage job og studere på tværs af EU (EU:94).

Mål om tertiær uddannelse

Her evalueres 2030-målet om at 45 % af de 25-34-årige skal have en tertiær uddannelse i 2030. I 2020 var andelen på 40,5 %, men med store geografiske forskelle. Dette gælder både inden for lande, hvor der f.eks. i Danmark er en land/by-kløft på over 30 procentpoint (EU:98), men også mellem lande, hvor Rumænien scorer lavest (24,9 %). Derudover er kvinder på tværs af lande og uafhængigt af generelt uddannelsesniveau mere uddannede end mænd (EU:97). Slutteligt konkluderer rapporten, at det stadig er for tidligt at konkludere, hvilken effekt pandemien har haft på læringsmobiliteten (EU:99).

Erhvervsuddannedes eksponering for arbejdsmarkedsbaseret læring (104)

Netop læringsmobiliteten er et fokuspunkt i rapporten ift. erhvervsuddannedes muligheder for at studere og arbejde i udlandet (EU:107). Her bliver det påpeget, at mangel på sprogundervisning på erhvervsuddannelserne er en begrænsende faktor og fremhæver i den forbindelse Danmark som det land, hvor færrest erhvervsuddannede lærer fremmedsprog (EU:107). Mere generelt kalder rapporten det alarmerende, at hver femte studerende på erhvervsuddannelser i EU ikke får sprogundervisning på et jobmarked, der i stigende grad er forbundet på tværs af lande. Mere specifikke data om erhvervsuddannedes eksponering for arbejdsmarkedsbaseret læring forventes klar i løbet af april 2022 (EU:105).

Mål om voksenlæring i 2025

Datakonstruktion er også et tema i behandlingen af EU-målet om 47 % deltagelse i voksenlæring i 2025, hvor ny data ved at blive indsamlet med begrundelsen om, voksenlæring i højere grad foregår i korte, intensive perioder. Det nye mål for voksenlæring indebærer derfor at have deltaget i et læringsforløb indenfor de sidste 12 måneder – imod en referenceperiode på fire uger i tidligere undersøgelser (EU: 109).

Investeringer i uddannelse

Det bliver i rapporten påpeget, at finansielle ressourcer er vigtige for uddannelsessystemets ve og vel, men høje udgifter gør det ikke alene (EU:117). Der er derfor brug for flere cost-benefit-undersøgelser af, hvilke værktøjer, der mest effektivt forbedrer skolesystemet. Der er dog tegn på, at pengene i højere grad bliver brugt mere effektivt (118). Overordnet set prioriterer de fleste lande grundskolen – repræsenteret ved de totale udgifter til uddannelsessystemerne (EU: 120). I dette afsnit kan oversigter over samlede offentlige udgifter til uddannelsessystemet og over uddannelsesstøtte også findes (EU 122-126). Der skal i disse opgørelser dog tages forbehold for, at udgifter til uddannelsessystemet kan have mange forskellige nationale årsager: Demografi, i hvor høj grad, at uddannelsessystemet er privatiseret osv.

Rapporten noterer sig også, at investeringer i uddannelsessystemet, og især i digitalisering af undervisning, blev accelereret under pandemien (EU:127). I den sammenhæng bliver medianstigningen i uddannelsesudgifter per barn opgjort til at være 3 % under pandemien. Slutteligt hæfter rapporten sig også ved, at mange lande (Danmark ekskluderet) har prioriteret uddannelse i deres EU-genopretnings- og resiliensplaner. Samlet set vurderes det, at 13 % af midlerne i planerne øremærkes uddannelse (EU:130).

